

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

DOI: 10.59610/bbu1.2026.1.1.

Cəfərov Elxan Orxan oğlu,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
“İqtisadi və texnoloji elmlər” kafedrasının dosenti,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3161-7869>
E-mail: elkhan.jafarov@inbox.ru;

Musayeva Nəzakət Məmməd qızı,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
“Maliyyə və audit” kafedrasının dosenti,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5973-981X>
E-mail: nazakat_musayeva@unec.edu.az
© Cəfərov E.O., Musayeva N.M., 2026

JEL: M41, M48, G38
UOT: 657:657.37

2025-Cİ İL TARİXİNƏ OLAN MALİYYƏ HESABATLARININ BEYNƏLXALQ STANDARTLARI (MHBS) ÜZRƏ EDİLƏN DƏYİŞİKLİKLƏRİN TƏTBİQİNƏ DAİR BƏZİ MƏSƏLƏLƏR

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – 2018-ci ildə yenilənmiş Konseptual Əsaslar əsasında Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartları (MHBS) üzrə edilən dəyişikliklərin icra vəziyyətini tədqiq etmək.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqatın aparılması zamanı müqayisəli təhlil, analiz və sintez metodlarından geniş istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - yenilənmiş Konseptual Əsaslara uyğun olaraq aidiyyəti MHBS üzrə tətbiqi xüsusiyyətləri barədə maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə ətraflı məlumat vermək.

Tədqiqatın nəticələri - yenilənmiş Konseptual Əsaslara uyğun olaraq aidiyyəti MHBS üzrə köklü dəyişikliklərin edilməsi ilə bağlı yekun nəticələri qiymətləndirmək.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - yenilənmiş Konseptual Əsaslara uyğun olaraq aidiyyəti MHBS üzrə vaxtında edilən düzəlişlərin aparılması üçün müvafiq qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər vermək.

Açar sözlər: konseptual əsaslar, MHBS, MUBSS, Mühasibat uçotu üzrə Məsləhət Şurası, Mühasibat uçotu haqqında Qanun.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

GİRİŞ

2015-ci ildən sonra istifadəsi məcburi qaydada müəyyən olunmuş 5 sayda MHBS-da (o cümlədən: “Maliyyə alətləri” adlı 9 №-li Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartı - 01/01/2010-cu ildə buraxılmış “Maliyyə alətləri” adlı 9 №-li Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartına düzəlişlər edilməklə¹, “Təxirə salınmış tarif düzəlişləri üzrə hesablar” adlı 14 №-li Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartı, Müştərilərlə müqavilələr üzrə gəlirlər adlı 15 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı, “İcarələr” adlı 16 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı, “Sığorta müqavilələri” adlı 17 №-li Maliyyə Hesabatının Beynəlxalq Standartı) əks olunan tələblər maliyyə hesabatlarının beynəlxalq miqyasda təqdim edilməsi praktikasında köklü dəyişikliklərlə nəticələnməsi müvafiq olaraq Mühəsibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları üzrə Şurası (MUBSS) tərəfindən 29 mart 2018-ci ildə dərc edilmiş Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları üzrə Konseptual Əsasların fəlsəfəsində öz əksini tapmışdır.¹

1 yanvar 2020-ci il tarixindən başlayaraq qüvvəyə minən qeyd edilən sənəddə “Kapital və Kapitalın saxlanması konsepsiyaları” adlı 8-ci Fəsil istisna olmaqla onun digər yeddi bölməsində yeni konsepsiyalar, maliyyə hesabatlarının elementlərinin tanınması və ölçülməsi üçün yeni konseptual fərziyyələrə əsaslanan dəqiqləşdirilmiş anlayışlar və onların tətbiqi tələbləri verilmişdir.

MHBSS tərəfindən 2010-cu və 2018-ci illərdə qəbul edilmiş Konseptual Əsasların müqayisəli təhlili sözügedən Əsaslarda təqdim olunan maliyyə elementlərinin fərqli konseptual yanaşmalarla uçota alınması, tanınması və qiymətləndirilməsini göstərdi. Burada, xüsusən aktivlərinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı köklü konseptual dəyişikliklərə diqqət yetirmək və ya onların ölçülməsi yanaşmalarını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirilməsi nəticəsində ölçmə metodlarının sayını dördədən - ilkin dəyər, cari dəyər, mümkün satış (hesablaşma) dəyəri, diskontlaşdırılmış dəyərdən ikiyə - ilkin dəyər və ədalətli dəyərə endirilməsini qeyd etmək lazımdır.

Nəticədə, aktivlərin ölçülməsi ilə bağlı 2018-ci ildə qəbul edilmiş Konseptual Əsaslar ilə 2010-cu ildə qəbul edilmiş Konseptual Əsaslara uyğun olaraq qüvvədə olan MHBS arasında ziddiyyətlərin yaranması müşahidə olunur. Belə olan halda, qüvvədə olan Standartların hüquqi statusunu nəzərə alsaq görürük ki, onlar 2010-cu ildə qəbul edilmiş Konseptual Əsaslarına uyğun olaraq aktivlərin ölçülməsini davam etdirilir.

Sözügedən ziddiyyətlərin aradan qaldırılması istiqamətində MUBSS tərəfindən müəyyən işlərin aparılması nəticəsində 2018-ci ildə qəbul edilmiş Konseptual Əsaslara uyğunluğunu təmin etmək üçün bir sıra MHBS üzrə köklü dəyişikliklərin edilməsi həyata keçirilmişdir.

1. Konseptual Əsaslara uyğunluğun təmin edilməsi istiqamətində 2018-ci il versiyası ilə MHBS üzrə köklü dəyişikliklər:

a) 2022-ci il yanvarın 1-dən etibarən aşağıdakı MHBS üzrə edilən dəyişikliklər qüvvəyə minmişdir:

¹ IFRS 9-na olan 2010-cu il düzəlişləri 2018-ci ildən qüvvəyə minən IFRS 9-un (2014) son versiyası ilə əvəz edilmişdir.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

MHBS (IFRS) 3 “Biznesin birləşdirilməsi”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **11-ci bənd:** Biznes birləşməsi zamanı aktivlərin və öhdəliklərin müəyyən edilməsi artıq Konseptual Əsasların yeni redaksiyasına istinad edir.

• **21A-21C bəndlər:** öhdəliklərin və şərti öhdəliklərin tanınması zamanı 2018-ci il Konseptual Əsasları deyil, MUBS (IAS) 37 və BMHŞK (IFRIC) 21 əsasında tələblərin tətbiqi ilə bağlı yeni bəndlər əlavə edilməlidir.

• **23-cü bənd:** Alınma tarixi üzrə şərti aktivlərin tanınmadığı dəqiqləşdirilmişdir.

MUBS (IAS) 16 “Torpaq, Tikili və Avadanlıqlar”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **17(e) bəndi:** Aktiv təyinatı üzrə istifadəyə başlamazdan əvvəl istehsal olunmuş məhsulun satışından əldə edilən gəlirlərin aktivin dəyərindən çıxılması qadağan edilir. Belə gəlirlərin mənfəət və ya zərər hesabında tanınmalı olduğu dəqiqləşdirilmişdir.

• **20A bəndi:** Aktiv istismara verilməzdən əvvəl istehsal olunmuş məhsulun qiymətləndirilməsi üçün MUBS (IAS) 2 “Ehtiyatlar” standartının tətbiqi tələb olunur.

MUBS (IAS) 37 “Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **10-cu bənd:** Ağır şərtlə müqavilənin tərfi yeni konseptual yanaşmalar əsasında xərcləri nəzərə alınmaqla dəqiqləşdirilmişdir.

• **68A bəndi:** Müqavilənin yerinə yetirilməsi ilə birbaşa bağlı olan əlavə və bölüşdürülmüş xərclərin daxil ediləcəyi müəyyən edilmişdir.

• **69-cu bənd:** Xərclərin qiymətləndirilməsinin yeni metodikasını əks etdirmək üçün yenilənmişdir.

MHBS (IFRS) 9 “Maliyyə Alətləri”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **B3.3.6 bəndi:** “10% testinin” metodikasını izah edir.

• **B3.3.6A (əlavə edilmiş bənd):** Üçüncü tərəflərə edilən ödənişləri test hesablamasından çıxarır.

MUBS (IFRS) 1 “Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının ilk dəfə tətbiq edilməsi”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **D16 (a) bəndi:** Ana şirkətin valyuta fərqlərindən istifadə etməyə icazə verəcək şəkildə genişləndirilmişdir.

• **D17 bəndi:** Assosiasiyalı və birgə müəssisələr üçün azadolmanın tətbiqini dəqiqləşdirir.

b) 2023-cü il yanvarın 1-dən etibarən aşağıdakı MHBS üzrə edilən dəyişikliklər qüvvəyə minmişdir:

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

MUBS (İAS) 8 "Uçot siyasətləri, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər"

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **5-ci bənd:** Mühasibat qiymətləndirməsinin tərfi əlavə edilmişdir – bu, o məbləğlərdir ki, onlar barədə müəyyənlik mövcud deyil.

• **32–34-cü bəndlər:** Uçot siyasətində və qiymətləndirmələrdə edilən dəyişikliklər arasındakı fərqlər dəqiqləşdirilmişdir.

MUBS (İAS) 12 "Mənfəət vergisi"

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **15 və 22-ci bəndlər:** Təxirə salınmış vergi aktivləri və öhdəliklərinin ilkin tanınma zamanı – yəni icarə və istismardan çıxarılma öhdəliklərinin yaranması vaxtında – tanınmalı olduğu dəqiqləşdirilmişdir.

• Yeni sənəd əlavə olunmuşdur: “Eyni əməliyyat nəticəsində yaranan aktivlər və öhdəliklərlə bağlı təxirə salınmış vergi.”

IFRS Practice Statement 2 “Making Materiality Judgements” — “MHBS-nin Təcrübə Bəyanatı 2 “Əhəmiyyətlik Mühakimələrinin Verilməsi”

Status: Konseptual Əsasların (Conceptual Framework 2018) Əhəmiyyətlik anlayışına əsaslanan tövsiyə xarakterli sənəddir, lakin bütün MHBS üzrə istifadəçiləri üçün məcburi istinad mənbəyi kimi qəbul edilir.

c) 2024-cü il yanvarın 1-dən etibarən aşağıdakı MHBS üzrə edilən dəyişikliklər qüvvəyə minmişdir:

MUBS (IAS) 1 “Maliyyə hesabatının təqdimatı” — iki əsas dəyişiklik:

1. Öhdəliklərin cari və qeyri-cari kimi təsnifatı:

• **69–76-cı bəndlər:** Hesabat dövrünün sonunda öhdəliyin ödənilməsinin təxirə salınması hüququnun mövcud olması tələb olunur;

• **72A bəndi:** Bu hüququn qüvvədə sayılması üçün şərtləri izah etmək məqsədilə əlavə edilmişdir;

2. Xüsusi şərtlərə malik qeyri-cari öhdəliklər:

• **72B–72C bəndləri:** Öhdəliklərin təsnifatına təsir edən şərtlərin açıqlanması ilə bağlı yeni tələblər əlavə edilmişdir;

• Açıqlama aşağıdakıları əhatə etməlidir:

- xüsusi şərtlər;
- öhdəliklərin balans dəyəri;
- şərtlərin yerinə yetirilməsinə təsir edən hallar.

MHBS (İFRS) 16 “İcarələr”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• **Yeni 102A bəndi:** Satıcı–icarəçi dəyişən icarə ödənişlərini icarə öhdəliyinə daxil etməlidir.

• **29–35 və 36–46-cı bəndlər:** Satış və geri icarə əməliyyatları nəticəsində yaranan aktivlər və öhdəliklərə tətbiq olunur.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

MUBS (IAS) 7 “Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

- **44B bəndi:** Təchizatçı maliyyələşdirməsi üzrə öhdəliklərdə baş verən qeyri-pul dəyişiklikləri barədə məlumatın açıqlanmasını tələb edir.
- **44C bəndi:** Belə razılaşmaların pul vəsaitlərinin hərəkətinə təsirinin açıqlanmasını tələb edir.

MHBS (IFRS) 7 “Maliyyə alətləri: məlumatların açıqlanması”

Dəyişdirilmiş bənd:

- **39A bəndi:** Açıqlamanı tələb edir:
 - razılaşmaların şərtləri;
 - bu razılaşmalara daxil olan öhdəliklərin balans dəyəri;
 - onların hesabatda əks olunduğu maddə;
 - artıq təchizatçılara ödənişi həyata keçirilmiş öhdəliklərin məbləği;
 - ödəniş müddətləri aralığı.

MHBS (IFRS) S1 “General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information” — “Dayanıqlılıqla bağlı maliyyə məlumatlarının açıqlanmasına dair ümumi tələblər”

Əsas tələblər:

- ESG (Environmental, Social, and Governance) risk və imkanlarının identifikasiyası və ölçülməsi;
- Maliyyə göstəriciləri ilə inteqrasiya (linkage with IFRS financials);
- Qlobal “connectivity approach” əsasında hesabat quruluşu.

MHBS (IFRS) S2 “Climate-related Disclosures” — “İqlimlə bağlı açıqlamalar”

Əsas tələblər:

- Açıqlamalar TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) prinsipləri ilə uyğunlaşdırılmışdır.
- İstifadə olunan əsas göstəricilər: karbon emissiyası, enerji səmərəliliyi, iqlim strategiyası.
- Maliyyə nəticələrinə təsirin qiymətləndirilməsi üçün ssenarilərin (scenarios) tətbiqi məcburidir.
- ESG məlumatlarının verifikasiyası və auditə hazırlığı üçün əlavə bəndlər daxil edilmişdir.

d) 2025-ci il yanvarın 1-dən etibarən aşağıdakı MHBS üzrə edilən dəyişikliklər qüvvəyə minmişdir:

MUBS (IAS) 21 “Xarici valyuta məzənnələrində dəyişikliklərin təsiri”

Dəyişdirilmiş bəndlər:

- Mübadilə kursunun müəyyən edilməsi üçün qiymətləndirmə metodlarının tətbiqi (paraqraf 8A–8D əlavə edilmişdir);
- Müvafiq tələblərin açıqlanması (disclosure requirements) və artırılması (paraqraf 57A–57C);

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

• Maliyyə hesabatlarında istifadə olunan məzənnələrin müəyyən edilməsində “ədalətli və etibarlı ölçmə” prinsipinin tətbiqi.

MUBS (IAS) 41 “Kənd təsərrüfatı” (Agriculture) – Düzəlişlər və məqsədləri

Dəyişdirilmiş bəndlər:

• Əgər aktiv üçün aktiv bazar mövcud deyilsə, müəssisə **gözlənilən gəlir axımlarına əsaslanan qiymətləndirmə metodlarından** istifadə etməlidir (paraqraf 30A əlavə edilmişdir);

• **Ədalətli dəyər**in müəyyən edilməsində **bio-aktivlərin** (bitkilər, heyvanlar) bioloji çevrim mərhələləri nəzərə alınmalıdır;

• **Məlumat açıqlaması (disclosure)** üzrə tələblər genişləndirilmişdir (paraqlar 57–60 yenidən işlənmişdir);

• MHBS (IFRS) 13 və MUBS (IAS) 8 ilə **metodoloji əlaqələndirmə** təmin olunmuşdur.

Bu dəyişikliklər kənd təsərrüfatı müəssisələrinin maliyyə hesabatlarında **risklərin və dəyərin real iqtisadi şəraitə uyğun əks olunmasını** təmin edir.

Bundan başqa, MHBS (IFRS) S1 və MHBS (IFRS) S2 standartları ilə paralel olaraq **dayanıqlılıq göstəricilərinin (sustainability metrics)** maliyyə göstəriciləri ilə əlaqələndirilməsini asanlaşdırır.

e) 2027-ci il yanvarın 1-dən etibarən aşağıdakı Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına edilən düzəlişlər və dəyişikliklər qüvvəyə minəcək:

MHBS (IFRS) 18 “Presentation and Disclosure in Financial Statements” - “Maliyyə hesabatlarında təqdimat və açıqlama”

Əsas tələblər:

MHBS (IFRS) 18 IAS 1 “Maliyyə hesabatlarının təqdimatı” standartını əvəz edir və maliyyə hesabatlarının strukturunu və ardıcılığını yenidən müəyyənləşdirir. Yeni standart gəlir və xərclərin təsnifatı üçün üç səviyyəli quruluş təqdim edir:

1. Əməliyyat fəaliyyəti (Operating category);
2. İnvestisiya fəaliyyəti (Investing category);
3. Maliyyələşdirmə fəaliyyəti (Financing category).

Dəyişikliklərin mahiyyəti:

• “Operating profit” anlayışı standart səviyyəsində müəyyənləşdirilmişdir.
• Yeni **mandatory subtotals** tətbiq olunur.
• Qeydlərdə (Notes) açıqlama tələbləri IFRS Practice Statement 2 ilə uzlaşdırılmışdır.
• ESG və dayanıqlılıq hesabatları ilə əlaqə üçün MHBS (IFRS) S1/MHBS (IFRS) S2 strukturları ilə uyğunluq təmin edilmişdir.

MHBS (IFRS) 19 “Subsidiaries without Public Accountability: Disclosures” — “İctimai hesabatlılıq öhdəliyi olmayan törəmə müəssisələr: açıqlamalar”

Əsas məzmun:

MHBS (IFRS) 19 **törəmə şirkətlər** üçün sadələşdirilmiş açıqlama tələbləri təqdim edir. Bu şirkətlər ana şirkətin MHBS (IFRS) hesabatlılığına daxil olduqları üçün onların ictimai açıqlama öhdəliyi yoxdur.

Əsas dəyişikliklər:

- IFRS for SMEs və tam MHBS (IFRS) arasında körpü rolunu oynayır.
- “Reduced Disclosure Framework” tətbiq olunur.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

- Əsas prinsiplər MHBS (IFRS) 10, MUBS (IAS) 1 və MHBS (IFRS) 12 ilə əlaqələndirilmişdir.
- Məlumat açıqlaması yalnız investor və ana şirkət üçün vacib olan maddələrlə məhdudlaşdırılmışdır.

Cədvəl 1.

2018-ci ildə yenidən baxılmış MHBS üzrə Konseptual Əsaslara uyğunluğun təmin edilməsi istiqamətində 2025-ci il tarixinə olan müvafiq MHBS üzrə edilən köklü dəyişikliklərin edilməsi barədə məlumat

İAS/IFRS	Əlavə olunmuş bəndlər	Dəyişikliyin mahiyyəti	Dəyişikliyin təsiri
IAS 1	69–76, 72A–72C	Öhdəliklərin təsnifatı; Müqavilələrin açıqlanması	Öhdəliklərin təsnifatının şəffaflığı
IFRS 16	102A	Geri icarə müqaviləsi çərçivəsində dəyişkən icarə ödənişləri	Gizli mənfəətin istisna olunması
IAS 7	44B–44C	Təchizatçı maliyyə tənzimləmələri ilə bağlı açıqlamalar	Pul vəsaitlərinin hərəkətinə təsirin şəffaflığı
IFRS 7	39A	Təchizatçı maliyyələşdirməsinin şərtləri, balans dəyərləri, müddəti	Öhdəliklərin müqayisəliliyi
IFRS S1	General	Maliyyə göstəriciləri ilə inteqrasiya olunmuş Ətraf mühit, sosial və idarəetmə (ESG) məlumatları	Davamlılığın inteqrasiyası
IFRS S2	Climate	İqlim dəyişikliyi ilə bağlı açıqlamalar İqlimlə Bağlı Maliyyə Açıqlamaları üzrə İşçi Qrupun (TCFD) tələblərinə uyğundur	Ssenarili təhlil, ESG-in auditi
IAS 21	8A–8D, 57A–57C	Mübadilə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi, təxmin edilən spot məzənnə açıqlamaları	Valyuta məhdudiyyətlərinin şəffaflığı
IAS 41	30A, 57–60	Aktivin ədalətli dəyərin etibarlı qiymətləndirilməsi qeyri-mümkün olmadığı halda onunla bağlı açıqlamalar genişləndi	Bioaktivlərin qiymətləndirilmə şəffaflığı
IFRS 18	IAS 1-in əvəz olunması	Hesabatlılığın yeni strukturu; əməliyyat mənfəəti; məcburi cəmlər	Hesabatlılığın müqayisəliliyi
IFRS 19	Törəmə müəssisələr	Konseptual Əsaslarında informasiyanın məhdud açıqlanması	Törəmə müəssisələrə yükün azaldılması

Cədvəl müəlliflər tərəfindən tərtib olunub.

Beləliklə, 2025-ci ildə Konseptual əsasların 2018-ci il versiyasına əsaslanaraq tətbiq olunan dəyişikliklər və əlavələr beynəlxalq maliyyə münasibətlərinin modernləşdirilməsi üçün mühüm addımdır.

Müəssisələr yeni tələblərə əməl etməklə maliyyə hesabatlarının keyfiyyətini artırmaqla yanaşı, beynəlxalq iqtisadi inteqrasiya şəraitində rəqabət qabiliyyətlərini də yüksəldə biləcəklər. Bu isə öz növbəsində global iqtisadiyyatın davamlı inkişafı üçün obyektiv imkanlar yaradacaqdır.

Hal-hazırda bu istiqamətdə işlərin həyata keçirilməsində bir sıra ölkələrin topladığı təcrübə nəzərə çarpır.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

2. MDB məkanında MHBS üzrə yenilənmiş və yeni müvafiq Standartların tətbiqi vəziyyəti

2018-ci il Konseptual əsaslara uyğun 2025-ci ilin MHBS redaksiyalarının müqayisəli təhlili göstərir ki, maliyyə hesabatlarına yanaşmalar dərin transformasiyaya məruz qalmışdır. Bu transformasiya rəqəmsallaşma, davamlı inkişaf və qlobal şəffaflıq çağırışlarını əks etdirir. Bu dəyişikliklərin ölkələr və mühasibat subyektləri üzrə tətbiqi MHBS-lərin qlobal biznes dili kimi aktuallığını və universal xarakterini təsdiqləyir.

Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, 2025-ci il vəziyyətinə MDB məkanında Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının (MHBS/IFRS) tətbiqi prosesi mərhələli şəkildə həyata keçirilir və bir sıra ölkələrdə institusional səviyyədə dərinləşir.

Rusiya Federasiyasında

MHBS-lar Maliyyə Nazirliyi tərəfindən rəsmi tərcümə və normativ baza ilə integrasiya olunmuşdur.

- 04.06.2024-cü il tarixli 77n №-li Əmri əsasında MUBS (IAS) 1, MUBS (IAS) 7, MHBS (IFRS) 7 və MUBS (IAS) 12-yə dəyişiklikləri təsdiqləmişdir.

- MHBS (IFRS) S1 və MHBS (IFRS) S2 (ESG hesabatlılığı üzrə) standartlarının tətbiqi hazırda müzakirə mərhələsindədir (3).

Qazaxıstan Respublikasında

MHBS tətbiqi üzrə MDB məkanında əhəmiyyətli nəticələr əldə etmişdir.

- 2022–2024-cü illərdə MHBS (IFRS) 9, MHBS (IFRS) 16 və MUBS (IAS) 21 üzrə düzəlişlər tam şəkildə tətbiq edilmişdir.

- Bank və enerji sektorlarında MHBS əsaslı hesabatlılıq qabaqcıl səviyyədədir (4).

Belarus Respublikasında

MHBS-lar adaptasiya edilmiş formada tətbiq olunur.

- 27.02.2024 tarixli 12 nömrəli Metodik Təvsiyə əsasında MUBS (IAS) 1, MHBS (IFRS) 16 və MUBS (IAS) 12 üzrə dəyişiklikləri əhatə edir (5).

Özbəkistan Respublikasında

Dövlət müəssisələri üçün MHBS-ə keçid 2023-cü ildən başlanmışdır.

- 15.09.2023-cü il tarixli 112 nömrəli Qərara əsasən MHBS (IFRS) 9, MHBS (IFRS) 15, MHBS (IFRS) 16 standartlarının tətbiqi təsbit edilmişdir (6).

Ermənistan Respublikasında

MHBS 2011-ci ildən tətbiq edilir.

- 2024-cü ildən MHBS (IFRS) 18 və MHBS (IFRS) 19-un qəbul prosesi həyata keçirilir.

- Təlim və tərcümə layihələri Maliyyə Nazirliyi və Auditorlar Palatası tərəfindən həyata keçirilir (7).

Moldova Respublikasında

MHBS 2013-cü ildən rəsmi tətbiq olunur.

• 2023-cü ildən MHBS (IFRS) 9 və MHBS (IFRS) 16 məcburi olmuş, MHBS (IFRS) 18 üçün uyğunlaşdırma mərhələsi başlanmışdır (8).

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

Qırğızıstan Respublikasında

MHBS tətbiqi mərhələli şəkildə aparılır.

- 2022-ci ildən qəbul olunmuş “MHBS-ə keçid konsepsiyası” əsasında MHBS (IFRS) 9 və MHBS (IFRS) 16 tətbiq olunur.
- 2024-cü ildə IAS 21 və IFRS 18 üzrə təlim və pilot layihələr başlanmışdır (9).

Tacikistan Respublikasında

MHBS yalnız bank və maliyyə sektorlarında tətbiq olunur.

- 2021-ci il 43 nömrəli Əmrə əsasən MHBS (IFRS) 9 və MHBS (IFRS) 15-in tətbiqini müəyyən etmişdir.
- Digər sektorlar hələ milli standartlarla işləyir (10).

Türkmənistan Respublikasında

MHBS-ə keçid yalnız beynəlxalq fəaliyyət göstərən neft-qaz və bank müəssisələrinə aiddir.

- 2020–2023-cü illərdə IFRS 9 və IFRS 16 üzrə pilot layihələr həyata keçirilmişdir.
- Qanunvericilik səviyyəsində tam integrasiya mərhələsi planlaşdırılır (11).

3. Azərbaycanda yenilənmiş və yeni MHBS-in tətbiqi vəziyyəti (2025-ci il üzrə)

Mühasibat uçotunda üç mərhələdə aparılmış islahatlar nəticəsində qəbul olunmuş “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən kommersiya təşkilatları üçün maliyyə hesabatların tərtib və təqdimatı müvafiq olaraq MHBS və KOS üçün MHBS əsasında həyata keçirilir.

- 2018-ci ildə MHBS üzrə Konseptual Əsaslarına edilən son düzəlişləri nəzərə alınmaqla müəyyən işlər görülmüş və müvafiq olaraq 2022–2025-ci illərdə MUBS (İAS) 1, MUBS (İAS) 7, MUBS (IAS) 12, MUBS (İAS) 16, MUBS (İAS) 37, MHBS (IFRS) 1, MHBS (IFRS) 7, MHBS (IFRS) 9, MHBS (IFRS) 16 üzrə düzəlişlər tam şəkildə, MUBS (IAS) 21 və MUBS (IAS) 41 üzrə isə qismən tətbiq edilmişdir (12).

Ölkədə:

- Yeni standartlar MHBS (IFRS) S1 və MHBS (IFRS) S2) hələlik normativ sənədlərlə təsdiqlənməyib;

- Yuxarıda göstərilən standartlar üzrə edilən dəyişikliklər beynəlxalq şirkətlərin təcrübəsində qismən nəzərə alınır, lakin milli metodik göstərişlərdə tam əks olunmur.

Gecikmənin səbəbləri əsasən yenilənmiş və yeni MHBS qüvvəyə mindikdən sonra onların icra prosesində maraqlı olan hüquqi və fiziki şəxslərin, o cümlədən dövlət hakimiyyəti orqanlarının, kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının, mühasib peşəsini təmsil edən mütəxəssislərin və tədris müəssisələrinin nümayəndələrinin iştirakının və ya mövcud olan institusional potensialının əsaslı şəkildə cəlb olunmaması ilə bağlıdır.

Məlumat üçün qeyd edək ki, 2004-cü ilin iyun ayının 29-da təsdiq olunmuş “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 5-ci maddəsinə əsasən Mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsini həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanına mühasibat uçotu və maliyyə hesabatı sahəsində məsləhətlər vermək məqsədilə Mühasibat Uçotu üzrə Məsləhət Şurası yaradılmışdır.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

Bu Qanunun 7-ci maddəsinə əsasən, Mühəsibat Uçotu üzrə Məsləhət Şurasının tövsiyəsi ilə mühəsibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsini həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Maliyyə Nazirliyi) yeni Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarının (MMUS-nin) ilkin layihələrinin dərc olunmasına dair bütün maraqlı tərəflərdən müəyyən olunmuş prosedur qaydalarına uyğun olaraq rəyləri aldıqdan sonra sözügedən Standartları və müvafiq uçot qaydalarını təsdiq edirdi.

2009-cu ildə KOS üçün MHBS (IFRS for SMEs) Şurası tərəfindən təsdiq edildikdən sonra bu standartın 2016-cı ildə Azərbaycan dilinə tərcüməsi həyata keçirilmişdir. 2009/2016-cı illərdə MHBS sistemində aparılan köklü dəyişikliklər nəticəsində Azərbaycanda 2018-ci ilin may ayında "Mühəsibat uçotu" haqqında Qanuna yeni konseptual yanaşmaların tətbiqi ilə bağlı mühüm dəyişikliklər edilmişdir. KOS üçün MHBS-nin MMUS ilə əvəz olunmasını əsas gətirərək, Qanunda Mühəsibat uçotu üzrə Məsləhət Şurasının fəaliyyəti ilə bağlı yuxarıda göstərilən maddələr çıxarılmışdır. Halbuki bu Şura MDB-də yaradılan, fəaliyyətini MHBSŞ-nin fəaliyyətinə uyğun işlərin təşkilini təmin edən və Azərbaycan Respublikası Ədliyyə nazirinin 21.10.2005-ci il tarixli 20-T nömrəli əmri ilə təsdiq edilən ilk qurum idi.

MDB ölkələrində mühəsibat şurası üzrə Məsləhət Şuralarının yaranması həmin ölkələrin müvafiq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

Hazırda, 2025-ci il tarixinə olan məlumata əsasən MDB ölkələrində mühəsibat uçotu üzrə Məsləhətçi Şuraların yüksək hüquqi statusla fəaliyyətini aşığıdakı ölkələrdə müşahidə etmək olar:

Rusiyada

Rusiya Maliyyə Nazirliyinin 30 iyun 2020-ci il tarixli 128n nömrəli əmri ilə edilmiş son düzəlişlə Maliyyə Nazirliyi yanında "Mühəsibat Uçotu Standartları Şurası haqqında Əsasnamə" təsdiq edildikdən sonra müəyyən olunmuş qaydada 17 sentyabr 2020-ci ildə dərc edilmişdir. Şuranın əsas funksiyaları Federal və sahə standartlarının layihələrini nəzərdən (ekspertizadan) keçirmək və onların "Mühəsibat uçotu haqqında" 402-Φ3 №-li Federal Qanuna uyğunluğunun yoxlanmasından ibarətdir. Bu Şura rəsmi olaraq standartların hazırlanmasını asanlaşdıran məsləhətçi orqan statusuna malikdir. Onun üzvlərinə qeyri-hökumət tənzimləyici orqanlarının, akademik dairələrin, Rusiya Bankının və Maliyyə Nazirliyinin nümayəndələri daxildir (13).

Qazaxıstanda

28 fevral 2007-ci il tarixli 234-III №-li "Mühəsibat uçotu və Maliyyə Hesabatları haqqında" Qanuna əsasən 2021-ci ildə Qazaxıstan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin 22 iyul 2021-ci il tarixli 702 №-li Əmri ilə "Maliyyə Nazirliyi yanında Məsləhət Orqanı haqqında" yeni Əsasnamə təsdiq edilmişdir. Maliyyə Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən bu qurum mühəsibat uçotu və maliyyə hesabatları məsələləri üzrə tövsiyələr verən ekspert şurası kimi fəaliyyət göstərir (14).

Özbəkistanda

13 aprel 2016-cı il tarixli 404 №-li "Mühəsibat uçotu haqqında" Özbəkistan Respublikasının Qanununa əsasən 2025-ci ilin sentyabr ayında 282 №-li Prezident Fərmanı ilə İqtisadiyyat və Maliyyə Nazirliyi nəzdində yeni Mühəsibat uçotu və audit üzrə Metodoloji Şura yaradılmışdır. Şuranın Əsasnaməsinə əsasən Şuraya nazirliyin nümayəndələri, ixtisaslı mütəxəssislər, praktik ekspertlər, akademiklər, yerli və beynəlxalq məsləhətçilər daxildir. Yeni quru-

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

mun əsas vəzifələri qanunvericiliyin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, mühasibat uçotu və audit üçün metodoloji tövsiyələrin təqdim edilməsidir (15).

Göründüyü kimi, qeyd olunan ölkələrdə müvafiq qanunvericilik aktlarında Məsləhət Şuralarının fəaliyyəti öz əksini tapmışdır.

Y E K U N

1. Konseptual əsasların 2018-ci il buraxılışına əsaslanaraq 2025-ci ilin vəziyyətinə tətbiq olunan dəyişikliklər və əlavələr beynəlxalq maliyyə münasibətlərinin modernləşdirilməsi üçün ilk mühüm addım kimi qiymətləndirilməlidir.

2. MHBS üzrə edilən dəyişikliklərin MDB məkanında tətbiqi bərabər tempdə aparılır. Burada, MHBS tətbiqi üzrə MDB məkanında daha fəal olan Qazaxıstan, Rusiya və Özbəkistanda ən aktiv və institusional formalaşdırılmış Məsləhət Şuralarının həyata keçirilməsi ilə bağlı işlərin təşkil olunması fəaliyyəti fərqli status və aktivliyi (daimi şuralar, ekspert komissiyaları və müvəqqəti işçi qrupların təsis olunması) ilə müşahidə olunur.

3. Azərbaycan yenilənmiş Konseptual Əsaslara uyğun olaraq müvafiq MHBS tətbiqi üzrə MDB məkanında liderdir. Bununla yanaşı bu istiqamətdə işlərin daha da məqsədli, ardıcıl və sürətli aparılması üçün qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada Məsləhət Şurasının fəaliyyətinin yenidən təsdiq olunmasını və 2025-ci il tarixinə olan MHBS üzrə edilən dəyişiklikləri də, nəzərə alaraq qüvvədə olan milli uçot qaydalarının təkmilləşdirilməsini tövsiyə edirik.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>;
2. <https://www.iasplus.com/en/standards/effective-dates/effective-ifrs>
3. Mənbə: *Rusiya Federasiyası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.gov.ru)
4. Mənbə: *Qazaxıstan Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.gov.kz, 2024)
5. Mənbə: *Belarus Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.gov.by)
6. Mənbə: *Özbəkistan Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (moliya.uz)
7. Mənbə: *Ermənistan Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.am)
8. Mənbə: *Moldova Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (mf.gov.md)
9. Mənbə: *Qırğızıstan Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.kg)
10. Mənbə: *Tacikistan Respublikası Maliyyə Nazirliyi* (minfin.tj)
11. Mənbə: *Türkmənistan Maliyyə və İqtisadiyyat Nazirliyi* (minfin.gov.tm)
12. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi, maliyye.gov.az (2024)
13. https://minfin.gov.ru/ru/document?id_4=104669-polozhenie_o_sovete_po_standartam_bukhgalterskogo_ucheta
14. <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/UC210010702>
15. <https://www.uzdaily.uz/ru/v-uzbekistane-sozdan-metodologicheskii-sovet-po-bukhgalterskomu-uchiotu-i-auditu/>

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

*Elkhan Orkhan Jafarov,
Ph.D. (Econ.),
Associate Professor of the Department of
«Economic and Technological Sciences» of
Azerbaijan State University of Economics (UNEC),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3161-7869>
E-mail: elkhan.jafarov@inbox.ru;*

*Nazakat Mammad Musayeva,
Ph.D. (Econ.),
Associate Professor of the Department of
«Finance and Accounting» of
Azerbaijan State University of Economics (UNEC),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5973-981X>
E-mail: nazakat_musayeva@unec.edu.az
© E.O. Jafarov, N.M. Musayeva, 2026*

CERTAIN ISSUES REGARDING THE IMPLEMENTATION OF AMENDMENTS TO THE INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) FOR FINANCIAL STATEMENTS FOR 2025

A B S T R A C T

The purpose of the research is to assess the implementation status of the changes made to IFRS based on the updated Conceptual Framework in 2018.

The methodology of the research - comparative analysis, analysis, and synthesis methods were widely used during the study.

The practical importance of the research - to provide users of financial statements with detailed information on the application features of the relevant IFRS in accordance with the updated Conceptual Framework.

The results of the research - to evaluate the final results of making fundamental changes to the relevant IFRS in accordance with the updated Conceptual Framework.

The originality and scientific novelty of the research - to provide proposals for improving relevant legislative acts to make timely amendments to the relevant IFRS in accordance with the updated Conceptual Framework.

Keywords: Conceptual Framework, IFRS, IASB, Accounting Advisory Council, Law on Accounting.

AUDIT 2026, 1 (51), səh. 5-17.
AUDIT 2026, 1 (51), pp. 5-17.
АУДИТ 2026, 1 (51), стр. 5-17.

*Джафаров Эльхан Орхан оглы,
доктор философии по экономике,
доцент кафедры
«Экономические и технологические науки»,
Азербайджанский Государственный
Экономический Университет (UNEC),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3161-7869>
E-mail: elkhan.jafarov@inbox.ru;*

*Мусаева Назакет Маммед кызы,
доктор философии по экономике,
доцент кафедры «Финансы и аудит»,
Азербайджанский Государственный
Экономический Университет (UNEC),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5973-981X>
E-mail: nazakat_musayeva@unec.edu.az
© Джафаров Э.О., Мусаева Н.М., 2026*

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЙ В МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТАХ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ (МСФО) В ОТНОШЕНИИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ ЗА 2025 ГОД

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - оценка статуса внедрения изменений, внесенных в МСФО на основе обновленных Концептуальных основ в 2018 году.

Методология исследования - в ходе исследования широко использовались методы сравнительного анализа, анализа и синтеза.

Практическая значимость исследования - предоставление пользователям финансовой отчетности подробной информации об особенностях применения соответствующих МСФО в соответствии с обновленными Концептуальными основами.

Результаты исследования - оценка конечных результатов внесения принципиальных изменений в соответствующие МСФО в соответствии с обновленными Концептуальными основами.

Оригинальность и научная новизна исследования - обоснование существенного влияния институционального потенциала на своевременное внесение изменений в соответствующие МСФО в соответствии с обновленными Концептуальными основами.

Ключевые слова: Концептуальные основы, МСФО, СМСФО, Консультативный совет по бухгалтерскому учету, Закон о бухгалтерском учете.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 21.11.2025
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 09.01.2026
Çapa qəbul olunmuşdur: 03.02.2026*

*Дата поступления статьи в редакцию: 21.11.2025
Отправлено на повторную обработку: 09.01.2026
Принято к печати: 03.02.2026*

*The date of the admission of the article to the editorial office: 21.11.2025
Send for reprocessing: 09.01.2026
Accepted for publication: 03.02.2026*